

## dr Halina Zając-Knapik

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie  
Wydział Filologiczny, Instytut Neofilologii  
tel. (12) 662 67 40  
e-mail: halinaza@o2.pl

**Anna Wrześcińska: *OT A ДO Я. 2. Kurs języka rosyjskiego: dla osób dorosłych rozpoczynających naukę na poziomie A2/B1*, Wydawnictwo „Rosjanka”, Wydanie I, Warszawa 2015, 128 s.**

Podręcznik jest kontynuacją podręcznika Anny Wrześcińskiej *OT A ДO Я. Kurs języka rosyjskiego: dla osób dorosłych rozpoczynających naukę od podstaw* (Wydawnictwo „Rosjanka”, Wydanie I, Łódź 2013, 148 s.).

Z dotychczas dostępnych podręczników przeznaczonych do pracy z grupami rozpoczynającymi naukę języka rosyjskiego od podstaw można wymienić podręczniki autorstwa H. Granatowskiej i I. Daneckiej<sup>1</sup>, H. Dąbrowskiej i M. Zyberta<sup>2</sup>, A. Pado<sup>3</sup>, J. Orzechowskiej i H. PociECHINY<sup>4</sup>, E. Chramajewej, E. Iwanowej i R. Broniarz<sup>5</sup>. Z podręczników dla studentów wymienić należy podręcznik autorstwa T. Boruckiego i T. Szczerbowskiego<sup>6</sup>.

Z sześciu poziomów biegłości językowej określonych w dokumencie Rady Europy<sup>7</sup> omawiany przez nas podręcznik A. Wrześcińskiej obejmuje poziom podstawowy: A (A1 i A2) i poziom samodzielności: B (B1 i B2). Podręcznik przeznaczony jest dla osób dorosłych, którzy opanowali język rosyjski na poziomie słabo zaawansowanym po około 100–120 godzinach regularnej nauki. Z naszych obserwacji i doświadczenia wynika, że jest on sukcesywnie i z powodzeniem realizowany wśród studentów rusycystyki zarówno na kierunku filologia rosyjska, jak i filologia rosyjska z językiem angielskim i filologia rosyjska z językiem

---

<sup>1</sup> H. Granatowska, I. Danecka, *Как дела? 1*, Warszawa–Wrocław 1996.

<sup>2</sup> H. Dąbrowska, M. Zybert, *Новые встречи 1*, Warszawa 2002.

<sup>3</sup> A. Pado, *Start.ru 1*, Warszawa 2006; A. Pado, *Start.ru 2*, Warszawa 2006.

<sup>4</sup> J. Orzechowska, H. PociECHINA, *Азбучные истины*, Olsztyn 2008.

<sup>5</sup> E. Chramajewa, E. Iwanowa, R. Broniarz, *Времена 1. Kurs dla początkujących*, Warszawa 2004.

<sup>6</sup> T. Borucki, T. Szczerbowski, *Podręcznik języka rosyjskiego dla początkujących studentów rusycystów. Część 1*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2000.

<sup>7</sup> Zob. H. Komorowska (red.), *Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie*, Warszawa 2003, s. 33.

niemieckim. Podręcznik jest wdrażany na lektoratach, a także przez nauczycieli akademickich prowadzących zajęcia z PNJR (praktyczna nauka języka rosyjskiego). Materiał zawarty w podręczniku został opracowany do zrealizowania w wymiarze 100–120 godzin lekcyjnych, a jego realizacja prowadzi do osiągnięcia poziomu B1 według Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego.

Struktura podręcznika obejmuje siedem rozdziałów, w skład których wchodzi kilka kręgów tematycznych, jeden rozdział powtórzeniowy, „Niezbędnik Gramatyczny” zawierający tablice i objaśnienia gramatyczne oraz „Audiokurs”, w którym zawarte są teksty nagrań z płyty CD. Spis treści obejmuje dwa działy: „Umiejętności komunikacyjne” i „Nauka o języku”.

Dział pierwszy składa się z następujących rozdziałów: 1. „Общение”, 2. „Домашние дела”, 3. „Спорт и движение”, 4. „Саморазвитие”, 5. „Карьера”, 6. „Уход за собой”, 7. „Отдых”, 8. „Отдыхаем и повторяем”. Dział drugi obejmuje podstawowe wiadomości z gramatyki i fonetyki. Dobór treści nauczania został podporządkowany kształtowaniu sprawności słuchania ze zrozumieniem, mówienia, czytania i pisania, i wiąże się ściśle z ćwiczeniami zamieszczonymi w omawianym podręczniku. Teksty prezentują język literacki, ale zawierają także formy zaczerpnięte z języka potocznego i slangu, które zaznaczone są kursywą.

Jak podkreśla Hanna Komorowska, „umiejętność przekazu informacji jest najsilniej uzależniona od poziomu opanowania słownictwa. To właśnie braki leksykalne najsilniej uszkadzają, a niekiedy wręcz blokują przekaz”<sup>8</sup>. A. Wrześcińska propaguje konieczność regularnej i konsekwentnej pracy nad wzbogacaniem słownictwa uczących się. Z ćwiczeń utrwalających słownictwo należy wymienić ćwiczenia translacyjne (tłumaczenie zdań z języka polskiego na rosyjski) i retranslacyjne (tłumaczenie wyrażenia i zwrotów na język polski). Po każdym rozdziale znajduje się tzw. „банк лексики” w formie słownika polsko-rosyjskiego, a pod nim zamieszczone zostały zwroty i wyrażenia, które również zostały przetłumaczone na język polski. Pod słowniczkiem znajduje się puste miejsce na ewentualne notatki.

Materiał gramatyczny oparty jest na konkretnym słownictwie występującym w tekstach ćwiczeń, dialogów i czytanek. Gramatyka nie stanowi odrębnego działu nauczania, ale jest podporządkowana potrzebom wynikającym z kształtowania poszczególnych sprawności językowych. Dotyczy to doboru materiału gramatycznego oraz sposobu jego prezentacji. Materiał gramatyczny został wyodrębniony w ujęciu tabelarycznym, np. użycie zaimków „никто”, „ничто” (s. 12), „некого”, „нечего” (s. 15), rzeczowniki deklinacji III (s. 53).

<sup>8</sup> H. Komorowska, *Metodyka nauczania języków obcych*, „Fraszka Edukacyjna”, Warszawa 2005, s. 151.

Pojawia się kontrastywne zestawienie materiału gramatycznego, np. w odniesieniu do liczebników („Liczebniki 2, 3, 4 w połączeniu z przymiotnikami i rzeczownikami”, s. 43). W podręczniku pojawiają się informacje z zakresu fonetyki (wymowa miękkiego i twardego „л” (s. 65), wymowa miękkich „с”, „д”, „р”, „т” (s. 81), wymowa miękkich „ч”, „щ” (s. 99).

W zakresie materiału gramatycznego, którego przyswojenie jest utrudnione z powodu interferencji języka polskiego, Autorka zastosowała porównanie z językiem polskim. Uczyniono to, aby zwrócić uwagę uczącego się na występujące w obu językach różnice i zapobiec możliwości ewentualnego popełnienia błędów interferencyjnych. Znane są w metodyce opracowania na temat kontrastywnej prezentacji materiału gramatycznego autorstwa Waldemara Martona, Stanisława Kaczmarskiego, Janusza Henzla czy Waldemara Pfeiffera<sup>9</sup>. Prezentując materiał gramatyczny, Autorka unika zbędnej teorii. Wiadomości zaprezentowane przez nią mają charakter praktyczny. Zastosowała ona ćwiczenia przeciwdziałające interferencji języka polskiego<sup>10</sup>. Na uznanie zasługują ćwiczenia translacyjne, które ostatnio poddano rehabilitacji, gdyż dostrzeżono, iż sprzyjają one szybszemu, efektywniejszemu i atrakcyjniejszemu nauczaniu. Warto tu spośród wielu opracowań wspomnieć o publikacjach Waldemara Martona, Stanisława Kaczmarskiego, Jerzego Pieńkosa, Jana Iluka, Teresy Tomaszewicz, Pawła Schefflera, Katarzyny Tymoszuć oraz rusycystów Tomasza Wójcika, Janusza Henzla, Doroty Dziewanowskiej, Stanisława Szadyki i Ryszarda Pancewicza.

Analiza podręcznika pozwala wyodrębnić następujące typy ćwiczeń językowych: 1) opowiadania z wykorzystaniem podanych słów i wyrażeń, 2) wpisywanie brakujących słów lub wyrażeń, 3) układanie opisu z użyciem określonych części mowy, 4) ćwiczenia kaligraficzne polegające na dopisywaniu brakujących liter, 5) układanie dialogów według podanych sytuacji z wykorzystaniem słów i wyrażeń podanych w języku polskim po uprzednim przetłumaczeniu ich na język rosyjski, 6) wpisywanie części mowy w odpowiedniej formie, a następnie układanie zdań z podanymi wyrażeniami, 7) wpisywanie

<sup>9</sup> Zob. artykuły H. Zajac, *Ćwiczenia kontrastywne w procesie kształtowania kompetencji lingwistycznej i komunikacyjnej w nauczaniu języka rosyjskiego*, [w:] *Literaturoznawstwo, językoznawstwo i kulturoznawstwo jako płaszczyzny przekazu we współczesnej glottodydaktyce*, Wydawnictwo „Werset”, Lublin 2010, s. 510–518; H. Zajac-Knapik, *Эффективность контрастивного обучения грамматике на занятиях по русскому языку*, [w:] *Русский язык в иностранной аудитории. Теория, практика, цели и результаты преподавания*, ред. Е. Невзорова-Кмеч, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2015, s. 165–175.

<sup>10</sup> Por. M. Karolczuk (M. Karolczuk), *Система упражнений по предупреждению и преодолению грамматической интерференции*, „Linguodidactica” 2000, № 4, Białystok, s. 61–65; M. Karolczuk (M. Karolczuk), *Грамматическая интерференция в процессе обучения русской речи польских студентов-филологов*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2006.

w miejsca wykropkowane określonych wyrazów podanych w nawiasach w odpowiedniej formie, 8) rozwiązywanie krzyżówek, 9) układanie krótkich opowiadań w związku z podaną sytuacją, 10) ćwiczenia polegające na wyborze odpowiednich części mowy, 11) ćwiczenia typu „Słuchaj i powtarzaj”, 12) słuchanie tekstu z poleceniem wykonania określonych zadań, 13) uzupełnianie tekstu według własnego uznania, 14) odmiana czasowników, 15) pisemne odpowiedzi na pytania do tekstu, 16) uzupełnianie zdań odpowiednimi słowami lub wyrażeniami z tekstu, 17) zamiana zdań według wzoru, 18) uzupełnianie zdań brakującymi słowami podanymi w nawiasach lub samodzielnie na zasadzie kontekstu, 19) zamiana zdań według podanego wzoru, 20) tłumaczenie wyrażen na język rosyjski i układanie z nimi dialogu, 21) układanie pytań z rozsypanek wyrazowych i udzielanie na nie odpowiedzi, 22) wpisywanie brakujących słów i wyrażen do tekstu, 23) tłumaczenie słów, wyrażen i zdań na język rosyjski, 24) zamiana zdań według wzoru, 25) tworzenie części mowy od podanych wyrazów, 26) układanie zdań od podanych wyrazów, 27) podział słów na kategorie tematyczne, 28) formułowanie definicji określonych słów, 29) wpisywanie brakujących słów w odpowiedniej formie, 30) słuchanie tekstu i udzielanie pisemnych lub ustnych odpowiedzi na pytania, 31) układanie dialogów w parach według wzoru.

Występują także ćwiczenia z dwoma lub trzema poleceniami typu: „Proszę połączyć części wyrażen i przetłumaczyć na język polski” (s. 30), „Proszę wpisać prawidłowe formy czasowników, a następnie zadać sobie pytania w parach” (s. 32), „Proszę odpowiedzieć pisemnie na pytanie, a następnie przedyskutować swoje odpowiedzi w parach” (s. 47), „Proszę posłuchać audycji radiowej, uzupełnić luki, a następnie wybrać prawidłowe nazwy rodzajów sportu” (s. 42), „Proszę wpisać słowa w prawidłowej formie, ułożyć pytania z danymi wyrażeniami, a następnie zadać je w parach” (s. 59), „Proszę ułożyć pytania do wyróżnionych fragmentów zdań i odpowiedzieć na nie” (s. 71).

Na podstawie ćwiczeń zawartych w podręczniku można stwierdzić, że: 1) dają one możliwość posługiwania się znanymi i ćwiczonymi leksemami w nowych kontekstach i w nowych sytuacjach komunikacyjnych, 2) podstawowe wzorce deklinacyjne i koniugacyjne są prezentowane w zdaniach posiadających wartość komunikacyjną, 3) ćwiczenia posiadają charakter reproduktywny (odtwórczy), ale również rozwijają mówienie typu quasi-produktywnego polegającego na kombinatorycznym wykorzystaniu przez uczniów znanego im materiału językowego<sup>11</sup>, 4) występują ćwiczenia quasi-produktywne

---

<sup>11</sup> D. Dziewanowska, *Kształtowanie sprawności mownych w procesie nauczania języka rosyjskiego metodą reproduktywno-kreatywną w klasach V i VI szkoły podstawowej*, Prace Monograficzne Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie, nr 175, Wydawnictwo Naukowe WSP, Kraków 1994, s. 69.

wdrażające do zastosowania poznanych środków językowych w nowych sytuacjach komunikacyjnych, dzięki czemu przygotowują uczących się do mówienia twórczego opartego na określonych sytuacjach pobudzających do komunikacji; 5) ćwiczenia są zróżnicowane pod względem formy i treści, zawierają sytuacje zaczerpnięte z życia codziennego, są bliskie dla uczących się ze względu na treści w nich zawarte, które tkwią głęboko w otaczającej nas rzeczywistości, co sprzyja atrakcyjności nauczania i zwiększa motywację; 6) występują ćwiczenia utrwalające typu transformacyjnego i substytucyjnego, polegające na uzupełnianiu luk i rozwijaniu zdań; 7) ćwiczenia wykorzystują poznane reguły gramatyczne.

Podręcznik pozwala zdobyć umiejętności w zakresie posługiwania się wszystkimi sprawnościami językowymi, efektywnego porozumiewania się (strategie komunikacyjne), stosowania reguł gramatycznych, uwzględniania norm kulturowych rządzących komunikacją, doskonalenia pracy własnej (sprzyja własnym strategiom uczenia się). Założeniem drugiej części książki A. Wrzesińskiej jest opanowanie języka rosyjskiego umożliwiające swobodne posługiwanie się nim w większości sytuacji komunikacyjnych oraz tworzenie prostych wypowiedzi na znane i interesujące uczących się tematy, a także opisywanie własnych doświadczeń, marzeń czy planów.

Podręcznik realizuje cel językowy ukierunkowany na kształtowanie czterech sprawności językowych oraz na stosowanie zasad z zakresu fonetyki, gramatyki i ortografii rosyjskiej. Duży nacisk został położony na systematyczne wzbogacanie zasobu leksykalnego o nowe słownictwo. W dialogach i tekstach jest zawarta leksyka i wyrażenia, które występują w codziennej komunikacji językowej. Ponadto realizowany jest cel komunikacyjny poprzez umożliwienie uczącym się porozumiewania się w prostych sytuacjach życia codziennego.

Podręcznik zakłada przygotowanie uczących się do autonomii, która daje możliwość skutecznego zdobywania nowych wiadomości i umiejętności. Jak pisze Weronika Wilczyńska, „jest ona szczególnie przydatna, a może wręcz *niezbędna* do tego, by uczyć się mógł przejść w opanowywaniu języka obcego na poziom średni, a następnie zaawansowany”<sup>12</sup>. Autonomizacja uczenia się polega „na stopniowym odkrywaniu i uświadamianiu sobie własnych możliwości uwarunkowań, oraz wybieraniu tego, co wydaje się najbardziej słuszne w perspektywie osobistego doskonalenia obcojęzycznego”<sup>13</sup>, a także „Zakłada (...) stopniowe włączanie studenta do procesu bazującego na współpracy i zmierz-

<sup>12</sup> W. Wilczyńska, *Uczyć się czy być nauczonym? O autonomii w przyswajaniu języka obcego*, Wydawnictwo Naukowe PWN SA, Warszawa–Poznań 1999, s. 14. Zob. także *Autonomia w nauce języka obcego*, red. M. Pawlak, Wydział Pedagogiczno-Artystyczny UAM w Poznaniu, Poznań–Kalisz 2004.

<sup>13</sup> W. Wilczyńska, *Uczyć się czy być nauczonym?...*, op. cit., 127.

jącego do celu w postaci całkowitej jego samodzielności”<sup>14</sup>. Autonomia sprzyja doskonaleniu języka i stwarza możliwości reagowania na potrzeby rynku pracy. Książka A. Wrześcińskiej daje możliwość efektywnego i samodzielnego uczenia się niezależniującego od nauczyciela oraz stosowania różnorodnych form pracy na zajęciach (praca indywidualna, praca w parach, praca w grupach, praca z całą grupą).

W zakresie technik pracy służących kontroli opanowania podsystemów języka oraz sprawności językowych Autorka zastosowała technikę wyboru poprawnej formy (zdania z luką, w którą wstawić należy odpowiednią formę spośród kilku podanych), technikę kategoryzacji (grupowanie wyrazów według określonych kategorii tematycznych), technikę stawiania pytań (udzielanie odpowiedzi na pytania zawierające konstrukcje gramatyczne), technikę tłumaczenia na język obcy (tłumaczenie z języka polskiego na język rosyjski), technikę transformacji (zamiana jednej struktury gramatycznej na inną)<sup>15</sup>.

Omawiana książka stanowi odzwierciedlenie współczesnych teorii w zakresie metodyki nauczania języków obcych. Zawiera wiele ciekawych propozycji realizacji materiału językowego i zwraca uwagę na wiele rodzajów ćwiczeń dotąd nie dostrzeganych i pomijanych. Przy obecnie występującym znacznym wyborze podręczników na rynku wydawniczym, gdzie mało doświadczonemu lektorowi czy nauczycielowi (wykładowcy) trudno jest się niekiedy zdecydować, z jakim podręcznikiem pracować, z przekonaniem mogę zarekomendować podręcznik A. Wrześcińskiej, w którym Autorka proponuje bogaty zasób leksyki przeznaczonej do czynnego i biernego przyswojenia, prezentuje obszerny repertuar zróżnicowanych i atrakcyjnych pod względem formy i treści ćwiczeń językowych, co stanowi ważną zaletę, mając na uwadze liczne podręczniki zawierające monotematyczne ćwiczenia. Ponadto strona graficzno-edytorska (okładka, druk, kompozycja strony, ilustracje) spełnia oczekiwania odbiorców. Można tutaj mówić o atrakcyjności wizualnej podręcznika<sup>16</sup>.

Moim zdaniem, zawarte w podręczniku A. Wrześcińskiej teksty ciągłe i dialogowe, a także ćwiczenia językowe sprostają zarówno oczekiwaniom nauczycieli, jak i uczących się. Uważam, iż podręcznik A. Wrześcińskiej pełnić będzie istotną rolę w nauczaniu zarówno na kursach językowych, jak i na zajęciach z praktycznej nauki języka rosyjskiego na studiach rusycystycznych.

<sup>14</sup> I. Gajewska-Głodek, *Zasada podmiotowości w komunikacji dydaktycznej*, [w:] *Autonomizacja w dydaktyce języków obcych. Doskonalenie się w komunikacji ustnej*. Praca zbiorowa pod red. W. Wilczyńskiej, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2002, s. 152.

<sup>15</sup> Por. H. Komorowska, *Sprawdzanie umiejętności w nauce języka obcego. Kontrola – Ocena – Testowanie*, „Fraszka Edukacyjna”, Warszawa 2004.

<sup>16</sup> Por. B. Banach, *Rola podręcznika w procesie glottodydaktycznym*, „Języki Obce w Szkole” 2001, nr 3, s. 16–23.